

Конституція в забезпеченні політичної безпеки в Угорщині

Constitution in providing political security in Hungary

Олександр Лемак

Ключові слова:

Конституція Угорщини, національна безпека, політична безпека, конституційна реформа, демократія.

Key words:

Hungarian constitution, national security, political security, constitutional reform, democracy.

Постановка проблеми. Однією з характерних ознак сучасного науково-технічного прогресу є стрімкий розвиток інформаційних технологій, їх якнайширше використання як у повсякденному житті, так і в управлінні державою. Інформаційну безпеку, як і будь-яку іншу, регулюють нормативно-правові акти, головним і найважливішим із яких за своєю юридичною силою є Конституція країни.

При цьому об'єктивно, що право являє собою інформаційний складник сучасного суспільства, а отже, існує можливість інформаційного впливу на нього.

Певний обсяг недостатньо вирішених соціальних питань існує в кожній країні, однак якраз у демократичних державах абсолютизація свободи та недоторканність прав і свобод на ґрунті існування суперечливих інтересів у суспільстві подеколи можуть призвести до значного соціального напруження й, у кінцевому підсумку, до порушення тих самих прав і свобод. Виникає специфічна проблема: в такій державі демократичний характер (підкорення меншості більшості або владарювання більшості з урахуванням інтересів меншості) політичного (державного) устрою дає змогу трактувати сутність демократії залежно від потреб конкретних політичних сил у конкретній ситуації.

З одного боку, інформаційна безпека визначається Конституцією України (ст. 32) як правовий режим заборони збирання, зберігання, використання й поширення конфіденційної інформації про особу, що допускається у випадках, визначених законом, і тільки в інтересах національної безпеки, економічного благополуччя і прав людини.

З іншого ж боку, громадянам для забезпечення правокористування потрібна конституційна безпека, коли введений у державі конституційний правопорядок дає можливість на основі Конституції розробляти й використовувати різні механізми вирішення громадських суперечностей, локальних конфліктів публічного характеру, уникаючи при цьому протистояння людини і влади, що може призводити до применшення конституційних цінностей, сплесків насильства і свавілля¹.

Стан дослідження проблеми. Дослідженням та аналізом питань угорського конституціоналізму займалися багато відомих учених, а саме: Л. Контлер, І. Мандрик, А. Чізмадіа, Р. Крамптон, М. Троян, О. Мартиненко, Дю Немеш, П. Біхарі, В.І. Луцай, І. Такач, Д. Ткач, Б. Желіцький, а також угорські вчені: Г. Єсенскі, Ф. Бороша, П. Балажа, Ю. Гамбергер, Л. Ньюсі, Ж. Людвіг та інші. Однак комплексного конкретного аналізу саме забезпечення політичної безпеки в Угорщині все ще бракує як в Україні, так і в Угорщині.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз забезпечення політичної безпеки в Угорщині в процесі конституційно-правової реформи країни; охарактеризувати процес проведення реформ, розглянути критику деяких положень нової конституції Угорщини й надати аргументовані відповіді щодо них.

Виклад основного матеріалу. Політичні права громадян поряд із громадянськими правами і свободами є пріоритетними в системі конституційних прав і свобод людини та громадянина, мають високий ступінь гарантованості як на національному, так і на міжнародному рівнях, де рівень їх гарантованості по-

¹ Селіванов А.О. Питання теорії конституційного правосуддя / А.О. Селіванов, А.А. Стрижак. – К.: Логос, 2010. – С. 83.

стійно піддається моніторингу з боку впливових міжнародних організацій і свідчить про високий рівень демократії в державі.

Серед політичних прав і свобод найбільш важливим і таким, що відтворює сутнісні цінності демократії, є право громадян України брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати й бути обраними до органів державної влади та органів державного самоврядування, користуючись при цьому рівним правом доступу як до державної служби, так до служби в органах місцевого самоврядування (ст. 38 Конституції України)².

Більшість сучасних демократичних держав світу мають потужні політичні системи, головними компонентами яких є політичні партії й громадянське суспільство та його інститути. При цьому метою політичних партій є реалізація власної політичної програми внаслідок демократичних виборів, у гіршому випадку – прагнення здійснення контролю над державним апаратом шляхом заміщення офіційних посад через належним чином організовані вибори. Натомість інститути громадянського суспільства (громадські організації, профспілки тощо) мають на меті розвиток громадянського суспільства та захист прав громадян³.

На думку А. Селіванова, А. Стрижака, за відсутності соціальних передумов для розроблення і прийняття нової Конституції конституційна модернізація як основний спосіб подолання суперечності пропонується громадянському суспільству як невідворотна стадія внесення радикальних змін до державного й суспільного життя країни. Між тим, зазначають учені, в державі повинна існувати стійка концептуальна ідея, що Конституція повинна охоронятися від будь-яких випадкових в історичному плані посягань політичних лідерів на її стабільність. Проте, указують згадані автори, це не означає, що політичні задуми про внесення змін і доповнень до чинної Конституції України варто розглядати виключно як інструмент боротьби за владу, протиставляючи їй прямій необхідності створення нових конституційних моделей у вдосконаленні державного механізму, підвищенні ефективності всіх складників режиму конституційності, правопорядку в державі. Під час об'єктивно назрілих соціальних перетворень не можна також затягувати на тривалий час конституційну реформу⁴.

Конституційне реформування як національних, так і наднаціональних суспільних організацій рухається в руслі світової глобалізації, яка не могла обійти стороною й колиску Західної цивілізації – Європу. По суті, створення Європейського Союзу (далі – ЄС, Євросоюз) уже є як наслідком глобалізації загалом, так і геополітичним проектом. Між тим, як відомо, спроба запровадити єдину Конституцію ЄС не увінчалась успіхом. Крім того, якщо свого часу політичне й економічне об'єднання європейських держав і було ефективним рішенням, то на сучасному етапі країни ЄС переживають складний період свого розвитку. Простежується дестабілізація загальноєвропейської фінансової системи, зростання напруження в міждержавних відносинах, посилення націоналістичних політичних партій і опозиційних громадських рухів породжують сумніви в майбутньому «Єдиної Європи».

У цих умовах, визначає В. Зорькін, особливого значення набуває стабільність правового простору європейських країн, спільність їхніх конституційних традицій, пов'язана з єдністю фундаментальних цінностей конституціоналізму, багаторічним досвідом гармонізації національних законодавчих систем, динамічним розвитком наднаціональних політико-правових інститутів, інтернаціоналізацією основних прав і свобод⁵.

Однак у науково-правовому співтоваристві поволи виникає питання: класичні європейські правові стандарти є надійною основою для вирішення актуальних проблем соціального та політичного розвитку чи все-таки настає час радикального оновлення теорії і практики європейського конституціоналізму?

Показовою в цьому плані можна вважати конституційну реформу в Угорщині, яка викликала широкий громадський резонанс.

Попередню Конституцію Угорщини (ще Угорської Республіки) прийнято 20 серпня 1949 року. Вона є першою і єдиною кодифікованою Конституцією цієї держави. Ще в 1988 році пропонувалося прийняти нову Конституцію, яка б закріпила багатопартійну систему, парламентську демократію й соціально орієнтовану ринкову економіку, проте цей проект так і не був реалізований. У 1989 році Державні

² Конституція України: Із змінами, внесеними згідно з Законом № 2222-IV від 08.12.2004 р. – К. : Велес, 2006. – С. 11.

³ Федоренко В.Л. Конституційне право України : [підручник] / В.Л. Федоренко. – К. : Ліра-К, 2016. – С. 239.

⁴ Селіванов А.О. Питання теорії конституційного правосуддя / А.О. Селіванов, А.А. Стрижак. – К. : Логос, 2010. – С. 90–91.

⁵ Зорькин В.Д. Современный мир, право и Конституция / В.Д. Зорькин. – М. : Норма, 2010. – С. 470–472.

збори прийняли значний за обсягом закон про поправки до Конституції 1949 року, хоча переглянута в 1989 році Преамбула закріпила тимчасовий характер чинної тоді Конституції («до прийняття нової Конституції нашої Батьківщини»), між тим, неодноразові спроби створення проекту нової конституції так і не стали успішними.

Попри все, в Угорщині ще з 1988 року існувала гостра потреба в новій конституції. Кілька урядів так і не змогли прийняти новий закон, і кількість поправок до Конституції поступово зростала. У підсумку, тільки лише за останні кілька місяців 2010 року Конституція була змінена приблизно десять разів.

Завдяки правоцентристській партії – Угорському громадянському союзу (Фідес) – і Християнсько-демократичній народній партії (КДНП), Національним зборам, нарешті, вдалося розробити і прийняти всеосяжний текст Конституції.

Рішення Державних зборів та уряду ініціювати процес підготовки проекту нової Конституції стало рішучим етапом конституційного будівництва. Із цією метою було створено Спеціальний комітет із розробки Конституції й орган, відповідальний за проведення національних консультацій із цього питання. Законопроект був підготовлений найбільшою політичною партією «Фідес», лідером якої є прем'єр-міністр Віктор Орбан. Цій партії належить більше двох третин голосів у парламенті, які необхідні для прийняття нової Конституції. За заявою членів правлячої партії «Фідес», нова Конституція необхідна для завершення переходу Угорщини від комунізму до демократії. Проект Конституції був унесений до угорського парламенту й опублікований 14 березня 2011 року⁶.

18 квітня 2011 року відбулося голосування по внесеному проекту, і з результатом «за» у 262, «проти» – 44, утримався – 1 він був прийнятий. 25 квітня Президент Угорської Республіки Пал Шмітт підписав нову Конституцію, з 1 січня 2012 року Основний Закон Угорщини набув чинності.

Однак на цьому обговорення не закінчилося. Деякі правові питання, пов'язані з прийняттям нового тексту, вирішуються за допомогою кардинальних законів (фундаментальних законів, що вимагають дві третини голосів), щоб реалізувати низку конституційних положень. Наприклад, щодо пенсійної системи, а також системи оподаткування, охорони національної спадщини, захисту сім'ї, виборчої системи, законів про національний Центральний банк, Конституційному Суд, політичні партії тощо.

Однак, не встигнувши набрати чинності, Конституція викликала розкол у суспільстві й різку критику з боку ЄС і США. Зокрема, колишній американський посол в Угорщині повідомив журналістам он-лайн версії угорської газети Nepszabadsag про існування реальної загрози того, що Угорщина може піддатися ізоляції на міжнародному рівні, в кінцевому підсумку, її можуть виключити з Євросоюзу. «Очевидно, що Євросоюз і Європейська комісія стурбовані тим, що відбувається в Угорщині, Міжнародний валютний фонд також не схвалює події в країні, крім того, уряд США стурбований ними не меншою мірою», – заявив Марк Палмер (Mark Palmer), посол США в Угорщині з 1986 по 1990 рік. «Сегрегація в Угорщині – це вже не віддалена небезпека, а реальність. Якщо Угорщина хоче знову поставити себе в залежність від Росії, то вона йде правильним шляхом ... Сьогодні стало цілком імовірним, що Угорщину можуть виключити з Євросоюзу», – додав Палмер⁷.

Особливо варто відзначити жорстку позицію Євросоюзу. Ще напередодні голосування стосовно нової редакції Основного Закону голова Єврокомісії Ж. Баррозу порекомендував прем'єр-міністру Угорщини В. Орбану відмовитися від конституційної реформи, «оскільки вона не узгоджується з принципами правої держави». Тоді ж спікер Єврокомісії застерегла, що якщо занепокоєність Брюсселя не буде прийнята до уваги, то Євросоюз застосує всі важелі впливу. Європейська комісія навіть розповсюдила заяву про те, що її представники «будуть прагнути використовувати свої повноваження для того, щоб проаналізувати сумісність Угорської конституції і законів Євросоюзу, а також, якщо це буде необхідно, почати процедури, передбачені статтею 258 Договору Євросоюзу», тобто фактично мова йде про можливість виключення Угорщини з ЄС⁸.

⁶ The draft Constitution/Basic law of Hungary (25. April 2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.euractiv.com/sites/all/euractiv/files/CONSTITUTION_in_English__DRAFT.pdf.

⁷ ЕС поправит конституцию Венгрии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.warandpeace.ru/ru/news/view/65418/>.

⁸ Ungarns Parlament verabschiedet weitreichende Verfassungsänderung [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bpb.de/politik/hintergrund-aktuell/156390/ungarn-verfassungsänderung>.

Венеціанська комісія – консультативний орган Ради Європи з питань конституційного права, також піддала критиці Конституцію. Євросоюз готувався оголосити конституцію Угорщини невідповідною європейським принципам. Європейські, а слідом за ними й багато російських засобів масової інформації (далі – ЗМІ) спрямувались на створення негативного образу нинішнього прем'єра. Його звинувачують у ксенофобії, порівнюють із О. Лукашенком та У. Чавесом. У самій Угорщині були організовані досить масові демонстрації проти нової конституції. У європейських ЗМІ повідомляється про 30 тисяч учасників⁹.

Активізувалася й внутрішня опозиція в Угорщині. Протестувальники зібралися навколо будапештського Оперного театру, куди на урочистий вечір для святкування конституції, що набула чинності, прибули лідери партії «Фідес» та уряду на чолі з прем'єр-міністром країни Віктором Орбаном. «Ця Конституція руйнує систему стримувань і противаг, яку ми створили в 1989 році (після падіння комуністичного режиму)», – заявив агентству співголова руху «Солідарність», який організував мітинг, Шандор Шекелі. На думку Ш. Шекелі, широке невдоволення викликає не тільки політичний складник нових законів, а й важкий стан національної економіки, в якому опозиція також звинувачує уряд В. Orbana [9]. Опозиційні політики говорять, що конституція буде тимчасовою, так як вони за допомогою міжнародних судів мають намір домогтися зміни багатьох дискримінаційних положень¹⁰.

Критика нової Конституції була зосереджена в основному на її національному, релігійному й моральному підтексті, зокрема щодо посилання на християнство, а також на збільшенні повноважень Парламенту на шкоду Конституційному Суду, який посилив свій вплив в посткомуністичний перехідний період. Ліберальна громадськість сприйняла прийняття Конституції як явне порушення міжнародних і європейських стандартів прав людини. Політична опозиція в особі Соціал-демократичної партії Угорщини критикувала проект Конституції за авторитарні тенденції. Загалом критики угорської Конституції в Європі вважають, що під керівництвом прем'єр-міністра й лідера партії «Фідес» Віктора Orbana в Угорщині встановлено авторитарний режим, Угорщина стала першою державою в Євросоюзі, яка кинула виклик принципам демократії.

Так, А. Амбарцумян вважає, що прийняття Конституції не можна назвати демократичним у зв'язку з тим, що процес підготовки і прийняття проекту повністю виключав участь громадянського суспільства або його представників¹¹. А між тим за нову Конституцію країни проголосували 262 депутати, що входять у правлячу партію «Фідес» – Угорський громадянський союз. І тільки 44 голоси опозиції були подані «проти». З огляду на те що партія «Фідес» володіє конституційною більшістю в парламенті, тобто представляє й більшість виборців, навряд чи можна сумніватися в демократії. Гергей Гуляш, депутат фракції «Фідес», заявляє: «Якщо за Конституцію голосує парламентська більшість, це означає, що вона приймається демократично. У нас в Угорщині так і сталося»¹².

Проти проголосували депутати від ультраправої партії «Йоббік» («За кращу Угорщину»): представники цієї фракції вважають, що нова Конституція знищує механізм стримувань і противаг. Бойкотували слухання з приводу нової Конституції депутати від Угорської соціалістичної партії й партії «Політика може бути іншою» (LMP). Опозиція вважає, що ця Конституція потрібна для того, щоб «зацементувати» владу «Фідес»¹³. Критики нової Конституції запевняють, що за її допомогою правляча партія ще більше зміцнить владу в країні. Так, наприклад, Конституція встановлює, що президент країни має право розпустити парламент, якщо він не прийняв бюджет до 31 березня. Крім того, Конституційний Суд позбавляється можливості приймати рішення з питань, пов'язаних із бюджетом, митною політикою та оподаткуванням, до тих пір, поки державний борг не знизиться з 80 до 50% ВВП. Сам парламент отримує можливість приймати важливі питання, наприклад, такі як вступ у Євросоюз, у разі схвалення двома третинами парламенту. Також критики нового закону вказують, що він обмежує повноваження Конституційного Суду, змінює систему

⁹ Венгрия как точка бифуркации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://culturolog.ru/index.php?ltemid=20&id=977&option=com_content&task=view.

¹⁰ Новая Конституция Венгрии // Associated Press. – 19 апреля 2011 года, 08:54. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.euromag.ru/hungary/8695.html>.

¹¹ Амбарцумян К.А. Новая Конституция (Основной Закон) Венгрии: некоторые аспекты прав человека / К.А. Амбарцумян, Ю.Г. Спича [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://sci.house/grajdanskoe-pravo-uchebnik/novaya-konstitutsiya-osnovnoy-zakon-vengrii-78420.html>.

¹² Почему европейским СМИ не понравилась новая Конституция Венгрии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://newsland.com/user/4297703080/content/pochemu-evropeiskim-smi-ne-ponravilas-novaya-konstitutsiya-vengrii/4167003>.

¹³ Согласно новой Конституции, венгров теперь объединяет Бог [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.invic-tory.com/news/story/31839.htm>.

виборів у вигідній для «Фідес» редакції¹⁴. Угорський парламент прийняв цей Законопроект, незважаючи на звернення голови держдепартаменту США Хілларі Клінтон і голови Єврокомісії Жозе Мануеля Баррозу, які рекомендували змінити деякі положення Конституції.

Між тим погодимося з позицією Є. Соломатіної, що такі оцінки не показують сутність угорської конституційної ініціативи. Новий Основний Закон зберігає всі основні ознаки ліберально-демократичного конституціоналізму: систему представницької демократії, поділ влади, багатопартійність, світський характер держави. Однак, як уважає вчена, на рівні конституційної доктрини відбувся перехід від ідеалу догвірного громадянського суспільства до уявлення про угорський народ як історично сформоване співтовариство, що володіє єдністю духовної традиції, мовної культури, кровного споріднення й національної державності. Не випадково, що нова Конституція навіть змінила назву країни – Угорська республіка стала Угорщиною, що підкреслює історично-органічну сутність держави на протигагу її формально-юридичному трактуванню¹⁵.

Європейські критики вбачають у цих змінах відродження етнокультурного націоналізму, відкинутого після драматичних подій першої половини ХХ ст. Однак варто врахувати, що буквально в ті самі місяці, коли відбувалося обговорення і прийняття проекту угорської Конституції, політичні лідери Німеччини, Великобританії та Франції майже одногосно проголосили що ідея «мультикультуралізму» зазнала краху (виступ Ангели Меркель у Потсдамі 16 жовтня 2010 року; виступ Девіда Камерона в Мюнхені 5 лютого 2010 року; інтерв'ю Ніколя Саркозі з Paroles de Franciçais (TF1) 11 лютого 2011 року). Як наголошується в Меморандумі Європейського правового центру від 19 травня 2011 року, нова Конституція Угорщини деякою мірою заснована на християнських і традиційних цінностях, і тим самим Угорщина відкидає постмодерністську модель суспільства. Й Угорщина не є поодиноким прикладом такого відкидання, що свідчить про те, що постмодерністська модель суспільства вже є не обов'язковою або непереборною в Європейському суспільстві¹⁶.

Іншими словами, будучи частиною Європейського співтовариства, Угорщина вирішила йти своїм шляхом. Виявом цього особливого шляху і стала нова Конституція країни, яка була прийнята навесні 2011 року й набула чинності з 1 січня 2012 року. Змінивши свій Основний Закон, угорці змушені вносити поправки й в інший корпус законодавства. У результаті політичні декларації стають життєвими реаліями. А, оскільки вони не узгоджуються з основними тенденціями європейського політичного життя, Євросоюз все жорсткіше закликає Угорщину до відповіді. Угорський прем'єр Віктор Орбан на сторінках "The Financial Times" дивується реакції західних країн, у тому числі щодо посилення контролю держави над ЗМІ: «Наш закон заснований на європейських цінностях та являє собою реформу, гідну ХХІ століття. У ньому містяться лише такі самі статті, які можна виявити в законах про ЗМІ будь-якої іншої держави ЄС», – пише він. На його думку, в деяких країнах уряд відіграє набагато більшу роль у призначенні керівників ЗМІ, ніж в Угорщині¹⁷. Закриття ж опозиційної радіостанції «Клубрадіо», яка сколихнула й активізувала опозиціонерів, котрі прагнуть до влади, здійснювалося цілком законними методами уряду (виграш тендеру на частоту цієї радіостанції). На адресу прем'єр-міністра посипалися численні звинувачення в обмеженні свободи слова і свободи преси. Сам В. Орбан рішення закрити низку ЗМІ пояснює просто: «Неприпустимо пропагувати в ЗМІ аморальний спосіб життя»¹⁸.

Згідно з Меморандумом Європейського правового центру, в нову Конституцію закладено кілька основних передумов. По-перше, вона відкидає атеїстичне уявлення про суспільство, яке не було повною мірою визнано Угорським народом із моменту повалення комунізму. Однаковою мірою нова Конституція відкидає постмодерністське бачення суспільства. По-друге, щодо розподілу повноважень влади Конституція являє собою спробу відновити чинний дисбаланс державної влади. Обидві ці цілі відповідають демократичним стандартам і цінностям Європи: світу, демократії, прав людини й верховенства закону.

¹⁴ Новая Конституция Венгрии // France-Presse. – 19 апреля 2011 года, 08:54. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.euromag.ru/hungary/8695.html>.

¹⁵ Соломатина Е.В. Дискуссия о Конституции Венгрии 2011 г. и проблемы развития европейского конституционализма в XXI веке / Е.В. Соломатина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : .

¹⁶ Меморандум Европейского правового центра от 19 мая 2011 г. «Новая Венгерская Конституция 25 апреля 2011» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.eclj.orghttp://www.docme.ru/doc/632946/memorandum---novaya-ven-gerskaya-konstituciya>.

¹⁷ Почему европейским СМИ не понравилась новая Конституция Венгрии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://newsland.com/user/4297703080/content/pochemu-evropeiskim-smi-ne-ponravilas-novaia-konstitutsiia-vengrii/4167003>.

¹⁸ Фомин В. Виктор Орбан – Уго Чавес Европы / В. Фомин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://via-midgard.info/news/in_midgard/23088-viktor-orban-ugo-chaves-evropy.html.

Водночас нова Конституція керується своєю національною історією, є так званою конституційною «перебудовою» суспільства¹⁹.

Ідеться про те, що, як уважає Є. Соломатіна, доктрина нової Конституції Угорщини не розглядає індивідуальну правосуб'єктність, засновану на природних правах, як пріоритетну. Ключове значення надається колективній правосуб'єктності угорського народу. Визнання безумовного пріоритету колективної правосуб'єктності угорського народу зумовило й важливі політичні реформи. Їх стратегічна мета – централізація державної влади, покликана забезпечити єдність інтересів угорського народу та їх верховенство на протигагу відцентровим тенденціям, характерним для мультикультурного суспільства²⁰.

Цілком очевидно, резюмує вчена, що зростання націоналістичних настроїв і прагнення значної частини суспільства до відродження міцних форм колективної ідентичності є проблемою не лише угорського суспільства. Політична еліта Угорщини тільки запропонувала радикальне рішення цього питання. Але сама дилема між принципами договірної й органічної демократії, пріоритетами природних прав людини та колективної правосуб'єктності народу, захищеністю прав різних меншин і визнанням ключової ролі загальнонаціональних інтересів є загальноєвропейською проблемою. Вирішення цих питань, як уважає вчена, неможливе лише за допомогою окремих інституційних реформ у системі державного управління або у виборчому законодавстві²¹.

Заперечення ж опозиції щодо конституційного процесу, згідно з оцінкою Європейського правового центру, в основному інспіровані. Більше того, у своїх аргументах опозиція спотворює аналіз таких авторитетних європейських інституцій, як Венеціанська комісія. Противники нової Конституції закликають Європу до повного відторгнення нової реформи, називаючи її антидемократичною й дискримінаційною²².

У свою чергу, на прес-конференції під час недавнього візиту в Угорщину Пан Гі Мун зазначив унікальне перетворення країни за останні два десятиліття. Угорщина перейшла «від комунізму до демократії, від Варшавського договору до сучасної Європи», сьогодні Угорщина є прикладом для інших сучасних держав, які перебувають на перехідному шляху до демократії, особливо для країн Близького Сходу²³.

Також варто зазначити, що нова Конституція стала досконалішою в галузі юридичної техніки. Зокрема, глава «Основні права й обов'язки» поміщена на початок документа, вона йде відразу за основними принципами, проголошеними в державі. (У колишній Конституції – у розділі XII.) Із цього випливає, що законодавець надає правам громадян першорядне значення, поважає їх і гарантує.

Крім того, в новій Конституції досить багато цікавих положень. Деякі з них є цілком розумними і прийнятними не лише для Угорщини, а й для інших країн. Передбачається, наприклад, скорочення кількості депутатів майже вдвічі, що могла б використати Україна під час своєї конституційної реформи.

Відповідно до преамбули (Національного кредо) Основного Закону країни, угорці переконані в тому, що влада народу існує тільки там, де держава слугує своїм громадянам, вирішує їхні справи чесно, без зловживань і упередженості, що загальною метою громадян і держави є досягнення блага, безпеки, порядку, справедливості і свободи. При цьому положення Основного Закону варто тлумачити відповідно до його мети, згідно з Національним кредо, що знаходиться в ньому, і досягненням угорської історичної конституції (стаття R)²⁴.

¹⁹ Меморандум Європейського правового центру от 19 мая 2011 г. «Новая Венгерская Конституция 25 апреля 2011» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.eclj.orghttp://www.docme.ru/doc/632946/memorandum---novaya-ven-gerskaya-konstituciya>.

²⁰ Соломатина Е.В. Дискуссия о Конституции Венгрии 2011 г. и проблемы развития европейского конституционализма в XXI веке / Е.В. Соломатина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : .

²¹ Соломатина Е.В. Дискуссия о Конституции Венгрии 2011 г. и проблемы развития европейского конституционализма в XXI веке / Е.В. Соломатина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : .

²² Меморандум Європейського правового центру от 19 мая 2011 г. «Новая Венгерская Конституция 25 апреля 2011» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.eclj.orghttp://www.docme.ru/doc/632946/memorandum---novaya-ven-gerskaya-konstituciya>.

²³ Генеральный Секретарь ООН, пресс-конференция (18 апреля 2011 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.un.org/apps/news/infocus/sgspeeches/statments_full.asp?statID=1148.

²⁴ Magyarország Alaptörvénye (2011, április 25) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV.

Як держава-член ЄС, Угорщина в межах, необхідних для здійснення прав і виконання обов'язків, що випливають з установчих договорів, окремі види повноважень, які передбачаються Основним Законом, може здійснювати спільно з іншими державами-членами через установи Євросоюзу. Правом ЄС можуть бути встановлені обов'язкові норми поведінки. Для визнання обов'язковості міжнародного договору необхідно, щоб за нього проголосувало більше двох третин членів Державних Зборів (стаття E)²⁵.

Іншими словами, у нашому багатополлярному спектрі планети політична система Угорщини позиціонує себе невід'ємною частиною Західного світу загалом та об'єднаної Європи зокрема, і це переконання базується не тільки на прагненнях колективної безпеки в системі НАТО. За Основним Законом, Угорщина, з метою досягнення свободи, благополуччя й безпеки європейських народів, сприяє створенню європейської єдності²⁶.

Висновки. Отже, можемо підсумувати, що класичні європейські правові стандарти виявилися ненадійною основою для вирішення актуальних проблем соціального, політичного, економічного розвитку, зокрема дестабілізації загальноєвропейської фінансової системи, зростання напруження в міждержавних відносинах, міжрелігійного протистояння, посилення націоналістичних політичних партій та опозиційних громадських рухів тощо.

Основними ж передумовами Конституції Угорщини є відкидання як атеїстичного уявлення про суспільство, яке не було повною мірою визнано угорським народом із моменту повалення комунізму, так і постмодерністського бачення суспільства. Обидві цілі відповідають демократичним стандартам і цінностям Європи, світу, демократії, правам людини й верховенству закону, водночас нова Конституція керується своєю національною історією та національними інтересами. Угорщина є не поодиноким прикладом такого відкидання, що свідчить про те, що постмодерністська модель суспільства вже є не обов'язковою або непереборною в Європейському суспільстві.

Анотація

Стаття присвячена теоретичному аналізу забезпечення політичної безпеки в Угорщині в процесі конституційно-правової реформи країни. Охарактеризований процес проведення реформ, розглянута критика деяких положень нової конституції Угорщини та надані аргументовані відповіді щодо них. Зроблено висновки щодо відповідності нової Конституції Угорщини демократичним стандартам і цінностям Європи, світу, демократії, правам людини й верховенству закону, водночас Конституція керується своєю національною історією та національними інтересами.

Summary

The article is devoted to theoretical analysis of the provision of political security in Hungary in the process of constitutional and legal reform of the country. Made a description of the process of reform, criticized some of the provisions of the new constitution of Hungary and made reasoned responses to them. Conclusions are made on the conformity of the new constitution of Hungary with democratic standards and values of Europe, peace, democracy, human rights and the rule of law, and at the same time, the constitution is guided by its national history and national interests.

²⁵ Magyarország Alaptörvénye (2011, április 25) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV).

²⁶ Magyarország Alaptörvénye (2011, április 25) [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV).

Використана література:

1. Амбарцумян К.А. Новая Конституция (Основной Закон) Венгрии: некоторые аспекты прав человека / К.А. Амбарцумян, Ю.Г. Спича [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://sci.house/grajdanskoe-pravo-uchebnik/novaya-konstitutsiya-osnovnoy-zakon-vengrii-78420.html>.
2. Венгрия как точка бифуркации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://culturolog.ru/index.php?ltemid=20&id=977&option=com_content&task=view.
3. Генеральный Секретарь ООН, пресс-конференция (18 апреля 2011) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.un.org/apps/news/infocus/sgspeeches/statments_full.asp?statID=1148.
4. ЕС поправит Конституцию Венгрии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.warandpeace.ru/ru/news/view/65418/>.
5. Зорькин В.Д. Современный мир, право и Конституция / В.Д. Зорькин. – М. : Норма, 2010. – С. 470–472.
6. Конституція України: Із змінами, внесеними згідно з Законом № 2222-IV від 08.12.2004 р. – К. : Велес, 2006. – С. 11.
7. Меморандум Европейского правового центра от 19 мая 2011 г. «Новая Венгерская Конституция 25 апреля 2011» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.eclj.orghttp://www.docme.ru/doc/632946/memorandum---novaya-vengerskaya-konstituciya>.
8. Новая Конституция Венгрии // Associated Press. – 19 апреля 2011 года, 08:54. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.euromag.ru/hungary/8695.html>.
9. Почему европейским СМИ не понравилась новая Конституция Венгрии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://newsland.com/user/4297703080/content/pochemu-evropeiskim-smi-ne-ponravilas-novaia-konstitutsiia-vengrii/4167003>.
10. Селіванов А.О. Питання теорії конституційного правосуддя / А.О. Селіванов, А.А. Стрижак. – К. : Логос, 2010. – С. 83.
11. Согласно новой Конституции, венгров теперь объединяет Бог [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.invictory.com/news/story/31839.htm>.
12. Соломатина Е.В. Дискуссия о Конституции Венгрии 2011 г. и проблемы развития европейского конституционализма в XXI веке / Е.В. Соломатина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.bestreferat.ru/referat-413421.html.
13. Федоренко В.Л. Конституційне право України : [підручник] / В.Л. Федоренко. – К. : Видавництво Ліра-К, 2016. – С. 239.
14. Фомин В. Виктор Орбан – Уго Чавес Европы / В. Фомин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://via-midgard.info/news/in_midgard/23088-viktor-orban-ugo-chaves-evropy.html.
15. Magyarország Alaptörvénye (2011, április 25) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV.
16. The draft Constitution/Basic law of Hungary (25 April, 2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.euractiv.com/sites/all/euractiv/files/CONSTITUTION_in_English__DRAFT.pdf.
17. Ungarns Parlament verabschiedet weitreichende Verfassungsänderung [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bpb.de/politik/hintergrund-aktuell/156390/ungarn-verfassungsanderung>.

Олександр Лемак,

*старший викладач кафедри кримінального права і процесу
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*